

Spis treści

Objaśnienia skrótów	15
Uwagi wstępne	17
Rozdział I. NAZWA I RYS HISTORYCZNY. POJĘCIE DYPLOMACJI ORAZ POJĘCIE, ŹRÓDŁA I KODYFIKACJA PRAWA DYPLMATYCZNEGO	23
1. Nazwa i rys historyczny	23
2. Dyplomacja polska	30
3. Pojęcie dyplomacji	34
4. Pojęcie prawa dyplomatycznego	37
5. Źródła prawa dyplomatycznego	38
6. Kodyfikacja prawa dyplomatycznego	41
Rozdział II. ORGANY WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE PAŃSTW W STOSUNKACH MIĘDZYNARODOWYCH	49
1. Pojęcie i podział	49
2. Organy wewnętrzne o kompetencjach w zakresie stosunków międzynarodowych	51
a. Parlament – 51; b. Głowa państwa – 52; c. Premier i rząd – 54; d. Minister spraw zagranicznych i ministerstwo spraw zagranicznych – 56	
3. Minister i Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej	62
a. Minister spraw zagranicznych – 62; b. Członkowie Kierownictwa MSZ – 66; c. Struktura organizacyjna MSZ – 69	
4. Inne resorty realizujące poszczególne segmenty polityki zagranicznej państwa ..	72
5. Organy państwa działające za granicą	74
a. Uwagi wstępne – 74; b. Organy państw o charakterze stałym. Ambasada – 74, Ambasador i inni szefowie misji dyplomatycznej – 77, Misje dyplomatyczne nowego typu – 81, Poselstwa – 81, Specjalne organy quasi-dyplomatyczne (quasi-dyplomacja) i quasi-konsularne – 82, Urzędy konsularne – 84, Instytuty Kultury – 84, Stałe przedstawicielstwa państw przy organizacjach międzynarodowych – 86; c. Tymczasowe organy państwa działające za granicą: Misje specjalne (dyplomacja <i>ad hoc</i>) – 86, Oddziały wojskowe – 87, Misje wojskowe – 89, Okręty wojenne – 90, Komisje międzynarodowe, misje obserwatorów – 91, Doraźne siły zbrojne ONZ – 92, Oddziały uczestniczące w operacjach NATO poza obszarze tego sojuszu – 95	

Rozdział III. USTANAWIANIE STOSUNKÓW DYPLOMATYCZNYCH	96
1. Określenie stosunków dyplomatycznych i służby dyplomatycznej	96
2. Prawo legacji	98
3. Nawiązanie stosunków dyplomatycznych	101
4. Prawo legacji w świetle prawa wewnętrznego	102
5. Sprawa uznania a stosunki dyplomatyczne	103
a. Uznanie państwa – 103; b. Uznanie rządu – 106; c. Pojawienie się dwóch rządów, okupacja terytorium i zmiany systemowe oraz zmiany na stanowisku szefa państwa lub rządu – 107	
6. Podmioty prawa legacji	110
a. Konfederacja – 111; b. Federacja – 111; c. Rządy emigracyjne, narody walczące o wyzwolenie spod obcej okupacji – 113	
7. Prawo legacji Stolicy Apostolskiej (łac. <i>Sedes Apostolica</i>) i Watykanu	115
8. Prawo legacji państw i terytoriów zależnych, najmniejszych państw Europy oraz zakonu maltańskiego	118
a. Państwa i terytoria zależne – 118; b. Prawo legacji czterech najmniejszych państw Europy – 119; c. Zakon maltański – 120	
Rozdział IV. FUNKCJE DYPLOMATYCZNE	122
1. Ewolucja funkcji dyplomatycznych	122
2. Znaczenie odpowiedniego doboru, wykształcenia i przygotowania zawodowego kadr służby dyplomatyczno-konsularnej oraz rola zaplecza naukowego	125
3. Najważniejsze funkcje dyplomatyczne	128
a. Pojęcie funkcji dyplomatycznych – 128; b. Funkcja reprezentacyjna i przedstawicielski charakter dyplomaty – 129; c. Funkcja ochrony interesów państwa wysyłającego i jego obywateli – 131; d. Funkcja negocjacyjna – 134; e. Funkcja informacyjna – 137; f. Funkcja promocyjna w dziedzinie stosunków politycznych, gospodarczych, kulturalnych i naukowych – 140; g. Funkcja konsularna – 147	
4. Reprezentowanie interesów państwa trzeciego i jego obywateli	148
5. Wspólne przedstawicielstwa dyplomatyczne (ambasady, misje, konsulaty)	150
Rozdział V. RODZAJE, KLASY, RANGI, TYTUŁY SZEFÓW I CZŁONKÓW MISJI DYPLOMATYCZNYCH. ZASADY PRECEDENCJI ORAZ KORPUS DYPLOMATYCZNY	153
1. Rodzaje	153
2. Klasy	153
a. Pierwsza klasa – 155; b. Druga klasa – 156; c. Trzecia klasa – 157	
3. Stolica Apostolska	159
4. Zasady pierwszeństwa (precedencji) między szefami misji dyplomatycznych	161
5. Zasada równości między szefami misji	163
6. Stopnie dyplomatyczne i zasady precedencji w służbie dyplomatycznej	164
7. <i>Attachés</i> wojskowi (obrony)	167
8. Korpus dyplomatyczny	172
Rozdział VI. POCZĄTEK I KONIEC PEŁNIENIA FUNKCJI DYPLOMATYCZNYCH	175
1. Mianowanie i objęcie funkcji przez szefa misji dyplomatycznej	175

a. Tryb mianowania ambasadora (pośła) – 175; b. <i>Agrément</i> – 175; c. Listy uwierzytelniające – 180; d. Składanie nowych listów uwierzytelniających przez akredytowanego już ambasadora – 184; e. Akredytacja stałego i tymczasowego <i>chargé d'affaires</i> – 184; f. Mianowanie członków personelu misji dyplomatycznej oraz kwestia jej liczebności – 185; g. Obowiązek notyfikowania – 188; h. Siedziba misji dyplomatycznej – 189	
2. Zakończenie misji szefa i członków przedstawicielstwa dyplomatycznego	190
a. Różnorakie powody – 190; b. Zawieszenie stosunków dyplomatycznych (zawieszenie działalności misji na stałe lub czasowo) – 192; c. Zerwanie stosunków dyplomatycznych – 193; d. Tymczasowe lub definitywne wycofanie szefa misji – 197; e. Obniżenie reprezentacji dyplomatycznej do szczebla <i>chargé d'affaires</i> – 198; f. Stałe lub tymczasowe wycofanie misji dyplomatycznej – 199; g. Brak stosunków dyplomatycznych – 198; h. Utrata podmiotowości prawnomiedzynarodowej przez państwo – 200; i. Zmiany konstytucyjne i systemowe oraz zmiany na stanowisku głowy państwa – 199; j. <i>Persona non grata</i> i osoba niepożądana – 201; k. Ekspulsja – 204; l. Koniec pełnienia funkcji przez stałego szefa misji dyplomatycznej – 205; m. Listy odwołujące – 205; n. Listy zwalniające (rekredencjalna) – 205; o. Koniec pełnienia funkcji przez pozostałych członków funkcji dyplomatycznej – 206	
Rozdział VII. PRZYWILEJE I IMMUNITETY DYPLMATYCZNE	207
1. Terminologia i istota	207
2. Teoretyczne aspekty instytucji przywilejów i immunitetów	208
a. Teoria dotycząca narodzin immunitetu dyplomatycznego w zamierzchłych czasach – 209; b. Teoria reprezentacji – 209; c. Teoria eksterytorialności – 211; d. Teoria funkcjonalna – 212; e. Immunitet dyplomatyczny a immunitet państwa – 213	
3. Obowiązek respektowania ustawodawstwa i zwyczajów państwa przyjmującego i niemieszania się do jego spraw wewnętrznych	216
4. Zasada niedyskryminacji, wzajemności i największego uprzywilejowania	220
5. Odpowiedzialność za naruszenie przywilejów i immunitetów	224
6. Zakres osobowy, terytorialny i czasowy korzystania z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych	236
a. Zakres osobowy – 236; b. Zakres terytorialny. Przejazd tranzytowy przez państwo trzecie – 240; c. Zakres czasowy – 242	
7. Nietykliwość osobista	244
8. Status pomieszczeń misji dyplomatycznej, rezydencji, mienia oraz tzw. prawo do kaplicy	253
a. Definicja i funkcjonalny zakres uprzywilejowanego statusu pomieszczeń – 253; b. Nietykliwość pomieszczeń misji dyplomatycznych – 254; c. Prawo do kaplicy – 263; d. Majątek, fundusze, m.in. konta bankowe, oraz środki lokomocji misji dyplomatycznych i ich personelu – 264; e. Zwolnienie misji i jej pomieszczeń od opłat, podatków i rewizji celnej, obciążeń służby publicznej i ubezpieczeń społecznych – 270; f. Archiwa i korespondencja misji dyplomatycznej – 274; g. Korespondencja i dokumenty członków personelu misji dyplomatycznej – 276; h. Azyl dyplomatyczny – 276	
9. Immunitet jurysdykcyjny	281

a. Zasady ogólne – 281; b. Immunitet od jurysdykcji karnej – 283; c. Immunitet od jurysdykcji cywilnej – 286; d. Immunitet jurysdykcyjny w zakresie prawa pracy – 288; e. Immunitet od jurysdykcji administracyjnej – 294; f. Broń palna – 295; g. Zeznawanie w charakterze świadka, doręczanie pism procesowych i występowanie w charakterze biegłego – 296; h. Zrzeczenie się immunitetu jurysdykcyjnego lub odmowa takiego zrzeczenia się – 298; i. Immunitet egzekucyjny i zrzeczenie się tegoż immunitetu – 301; j. Sposoby dochodzenia roszczeń wobec misji dyplomatycznej i jej członków – 304	
10. Komunikowanie się z władzami państwa przyjmującego, władzami i obywatelami państwa wysyłającego, swoboda poruszania się, porozumiewania się, korespondencja urzędowa, poczta dyplomatyczna, kurierzy dyplomatyczni i nadajnik radiowy	307
a. Komunikowanie się z władzami i obywatelami państwa przyjmującego – 307; b. Swoboda komunikowania się z własnym rządem, misjami dyplomatycznymi, urzędami konsularnymi, własnymi obywatelami itd. – 308; c. Swoboda poruszania się – 309; d. Status kuriera i poczty dyplomatycznej – 310; e. Nadajnik radiowy i inne środki łączności – 316	
11. Zwolnienia podatkowe i celne członków misji dyplomatycznej	317
a. Zwolnienia podatkowe – 317; b. Zwolnienia celne – 320; c. Bagaż osobisty przedstawiciela dyplomatycznego – 322	
12. Inne przywileje i immunitety, takie jak: zwolnienia od świadczeń osobistych, obciążeń wojskowych, obowiązków rejestracyjnych, zwolnienia w zakresie ubezpieczeń społecznych, zezwolenia na pracę oraz inne ułatwienia udzielane przez państwo przyjmujące	322
13. Prawo do wywieszania flagi, godła i ich ochrony	325
14. Paszporty dyplomatyczne, służbowe MSZ, wizy, legitymacje, <i>laissez-passer</i> , listy polecające, glejty bezpieczeństwa (żelazne listy)	326
a. Paszporty dyplomatyczne i służbowe MSZ – 326; b. Wizy – 330; c. Legitymacje członków misji dyplomatycznych, urzędów konsularnych i funkcjonariuszy międzynarodowych – 332; d. Paszporty dyplomatyczne i legitymacje a przywileje i immunitety dyplomatyczne – 333; e. <i>Laissez-passer</i> – 334; f. Listy polecające – 334; g. Glejty bezpieczeństwa (żelazne listy) – 334	
15. Przywileje i immunitety dyplomatyczne w sytuacjach wyjątkowych, takich jak: stałe lub czasowe wycofanie misji, zerwanie stosunków dyplomatycznych, wybuch konfliktu zbrojnego, stan wyjątkowy, sankcje międzynarodowe	335
Rozdział VIII. MISJE SPECJALNE	346
1. Pojęcie i podstawy prawnomiędzynarodowe	346
2. Podstawowe rodzaje misji specjalnych, ich charakter, skład, obywatelstwo i funkcje	351
3. Przywileje i immunitety	353
a. Zakres rzeczowy – 353; b. Zakres czasowy i terytorialny – 353	
4. Status prawny, przywileje i immunitety głowy państwa, szefa i innych członków rządu, zwłaszcza ministra spraw zagranicznych	356

Rozdział IX. PRAWO DYPLMATYCZNE ORGANIZACJI**MIĘDZYNARODOWYCH 365**

1. Rozwój dyplomacji wielostronnej, kodyfikacja oraz źródła prawa dyplmatycznego organizacji międzynarodowych 365
2. Pojęcie prawa dyplmatycznego organizacji międzynarodowych 369
3. Kwestia podmiotowości prawnomiędzynarodowej organizacji międzynarodowych oraz ich osobowości w prawie wewnętrznym państw 370
4. Prawo legacji organizacji międzynarodowych 372
5. Prawo legacji Unii Europejskiej i Europejska Służba Działań Zewnętrznych UE . 373
6. Stałe przedstawicielstwa państw przy organizacjach międzynarodowych 376
7. Delegacje do organów i na konferencje organizacji międzynarodowych 379
8. Funkcjonariusze międzynarodowi 380
9. Funkcje organizacji międzynarodowych 382
10. Przywileje i immunitety (zwłaszcza ONZ i organizacji wyspecjalizowanych ONZ) oraz Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości 383
11. Przywileje i immunitety Unii Europejskiej, Rady Europy i NATO 390
 - a. Przywileje i immunitety samych organizacji – 390; b. Przywileje i immunitety przedstawicieli państw (delegatów) uczestniczących *ad hoc* w obradach i pracach organizacji – 390; c. Przywileje i immunitety funkcjonariuszy omawianych organizacji międzynarodowych – 391; d. Deputowani do zgromadzeń parlamentarnych omawianych organizacji – 391; e. Stałe przedstawicielstwa dyplmatyczne akredytowane przy Radzie Europy, Unii Europejskiej i NATO oraz tych organizacji w innych państwach i przy niektórych organizacjach międzynarodowych – 392; f. Podstawy prawne przywilejów i immunitetów Rady Europy, Unii Europejskiej i NATO – 393

Rozdział X. DYPLMACJA KONFERENCYJNA (PARLAMENTARNA) 396

- a. Pojęcie dyplomacji konferencyjnej – 396; b. Konferencje międzynarodowe – 397;
- c. Delegacje na rokowania wielostronne i konferencje – 403; d. Pełnomocnictwa – 404; e. Instrukcje negocjacyjne – 406

Rozdział XI. AKTY DYPLMACJI, JĘZYK DYPLMATYCZNY, KURTUAZJA**MIĘDZYNARODOWA, ETYKIETA I PROTOKÓŁ DYPLMATYCZNY,
KORESPONDENCJA DYPLMATYCZNA 407**

1. Akty dyplomacji 407
2. Język dyplmatyczny 408
3. Kurtuazja międzynarodowa, ceremoniał państwowy, etykieta oraz protokół dyplmatyczny 410
4. Korespondencja dyplmatyczna 413
 - a. Ogólne zasady odnoszące się do korespondencji dyplmatycznej – 413;
 - b. Korespondencja na szczeblu głowy państwa, szefa i członków rządu – 416;
 - c. Pisma (noty) dyplmatyczne – 417; d. Specyficzne formy przekazu stanowiska państw – 422; e. Pisma dyplmatyczne w formie półoficjalnej i prywatnej – 423;
 - f. Depesze dyplmatyczne – 424; g. Korespondencja dyplmatyczna organizacji międzynarodowych – 424

Rozdział XII. NAZWA, ZARYS HISTORYCZNY, POJĘCIE, ŹRÓDŁA	
I KODYFIKACJA PRAWA KONSULARNEGO	425
1. Nazwa i zarys historyczny	425
2. Pojęcie i źródła prawa konsularnego	431
3. Kodyfikacja prawa konsularnego	432
Rozdział XIII. USTANAWIANIE STOSUNKÓW KONSULARNYCH	437
1. Stosunki konsularne, ich ustanawianie oraz kwestia „prawa konsulatu”	437
2. Podmioty „prawa konsulatu”	439
3. Stosunki konsularne a sprawa uznania	439
4. Ustanowienie zawodowego urzędu konsularnego, jego klasy, siedziby i okręgu konsularnego	442
5. Okręg konsularny, sieć konsularna i siedziba urzędu konsularnego	444
6. Ustanowienie honorowego urzędu konsularnego, jego szefa, klasy, siedziby i okręgu konsularnego	446
7. Stosunki dyplomatyczne a stosunki konsularne	447
8. Unia Europejska – współpraca konsularna, opieka nad obywatelami UE w państwach trzecich, „wspólne konsulaty”	449
Rozdział XIV. ORGANY DO SPRAW REALIZACJI STOSUNKÓW KONSULARNYCH	452
1. Urzędy konsularne, ich status, kategorie, klasy oraz struktura organizacyjna	452
2. Klasy zawodowych i honorowych kierowników urzędów konsularnych	454
3. Zawodowi urzędnicy konsularni (konsulowie) i honorowi urzędnicy konsularni (konsulowie honorowi)	457
a. Zawodowi urzędnicy konsularni, zwani także konsulami zawodowymi lub etatowymi – 457; b. Honorowi urzędnicy konsularni, zwani także nieetatowymi – 458	
4. Pracownicy konsularni (zawodowi)	462
5. Członkowie personelu służby	463
6. Członkowie personelu prywatnego	463
7. Pracownicy i członkowie służby honorowych urzędów konsularnych (konsulatów honorowych)	463
8. Mianowanie członków urzędu konsularnego oraz kwestia obywatelstwa	464
9. Kwestia liczebności personelu konsularnego	465
10. Zasady pierwszeństwa	465
11. Przedstawicielski charakter konsula oraz jednolitość służby dyplomatycznej i konsularnej	466
12. Korpus konsularny	468
Rozdział XV. FUNKCJE KONSULARNE	470
1. Uwagi ogólne	470
2. Ochrona interesów państwa wysyłającego i jego obywateli	475

3. Funkcje konsularne o charakterze administracyjnym, sądowym, notarialnym, urzędnika stanu cywilnego oraz w sprawach spadkowych, opieki, kurateli i przyjmowania przedmiotów wartościowych do depozytu urzędu konsularnego	481
a. Funkcje konsularne o charakterze administracyjnym – 481; b. Funkcje o charakterze sądowym – 483; c. Pełnienie przez urzędnika konsularnego funkcji notariusza – 488; d. Funkcje konsularne w sprawach spadkowych – 489; e. Funkcje konsularne w zakresie opieki i kurateli – 490; f. Przyjmowanie do depozytu urzędu konsularnego – 490	
4. Funkcje konsula w dziedzinie żegluga morskiej i powietrznej	491
5. Funkcje konsularne w dziedzinie promocji stosunków gospodarczych i handlowych	494
6. Funkcja promocyjna w dziedzinie stosunków kulturalnych i naukowych	496
7. Funkcja informacyjna	498
8. Funkcje polityczne i specyficzne zadania o charakterze dyplomatycznym	499
9. Możliwość pełnienia funkcji konsularnych przez członka misji dyplomatycznej. Wydziały konsularne ambasad	500
10. Dokonywanie aktów dyplomatycznych przez urzędników konsularnych	503
11. Powierzenie konsulowi reprezentacji państwa wysyłającego przy organizacji międzynarodowej	504
12. Wykonywanie funkcji konsularnych w państwie trzecim	505
13. Wykonywanie funkcji konsularnych na rzecz państwa trzeciego	505
14. Mianowanie tej samej osoby urzędnikiem konsularnym przez dwa lub więcej państw	507
15. Funkcje konsulów honorowych	507
16. Sytuacja prawna i funkcje konsulów państw neutralnych w czasie konfliktów zbrojnych	509

Rozdział XVI. POCZĄTEK I KONIEC PEŁNIENIA FUNKCJI KONSULARNYCH . . . 511

1. Mianowanie i dopuszczanie do wykonywania funkcji kierownika urzędu konsularnego	511
a. Listy komisyjne – 513; b. <i>Exequatur</i> – 515; c. Tymczasowe dopuszczenie do wykonywania funkcji kierownika urzędu konsularnego – 517; d. Tymczasowe wykonywanie funkcji kierownika urzędu konsularnego – 518	
2. Obowiązek notyfikowania państwu przyjmującemu o nominacjach, przybyciu i wyjazdach oraz wszelkich zmianach w składzie osobowym urzędów konsularnych	519
3. Zakończenie pełnienia funkcji konsularnych	520
4. Początek i koniec pełnienia funkcji konsula honorowego	522

Rozdział XVII. PRZYWILEJE I IMMUNITETY KONSULARNE . . . 523

1. Teoria funkcjonalna w odniesieniu do przywilejów i immunitetów konsularnych	523
2. Niestosowanie dyskryminacji, zasada wzajemności i największego uprzywilejowania	524

3. Odpowiedzialność państwa przyjmującego z tytułu naruszenia przywilejów i immunitetów konsularnych	524
4. Obowiązek poszanowania ustawodawstwa państwa przyjmującego i niemieszania się do jego spraw wewnętrznych	525
5. Zakres osobowy i rzeczowy przywilejów i immunitetów konsularnych, prywatna działalność członków personelu urzędu konsularnego oraz kwestie związane z ich obywatelstwem	526
6. Zakres czasowy przywilejów i immunitetów konsularnych	529
7. Swoboda poruszania się, zakres terytorialny przywilejów i immunitetów konsularnych oraz przejazd przez państwa trzecie (transzytowe)	530
8. Nietykliwość osobista	533
9. Immunitet jurysdykcyjny	535
a. Uwagi ogólne – 535; b. Immunitet od jurysdykcji karnej – 537; c. Immunitet od jurysdykcji cywilnej – 539; d. Immunitet od jurysdykcji administracyjnej – 540	
10. Składanie zeznań w charakterze świadka, występowanie w charakterze biegłego lub tłumacza, przedstawianie korespondencji i dokumentów oraz doręczanie pism sądowych i wykonywanie rekwizycji sądowych	541
11. Zrzeczenie się przywilejów i immunitetów konsularnych	544
12. Swoboda porozumiewania się z obywatelami państwa wysyłającego oraz władzami państwa przyjmującego	545
13. Obowiązek powiadamiania o zatrzymaniu i aresztowaniu obywateli państwa wysyłającego	546
14. Zawiadomienie o przypadkach zgonów, opiece lub kurateli, rozbiciu statków i wypadkach lotniczych	551
15. Porozumiewanie się z władzami państwa przyjmującego – kwestia języka obowiązującego w korespondencji urzędowej	551
16. Swoboda komunikowania się, kurier i poczta konsularna, korespondencja urzędowa	552
17. Zwolnienie od opłat i podatków członków urzędu konsularnego	553
18. Zwolnienie od opłat celnych i rewizji celnej	556
19. Zwolnienie od świadczeń osobistych i rzeczowych, od rejestracji cudzoziemców, od zezwoleń na pracę, od ubezpieczeń społecznych oraz obciążeń wojskowych	558
20. Przywileje i immunitety dotyczące urzędu konsularnego i pomieszczeń konsularnych	559
a. Pojęcie pomieszczeń konsularnych – 559; b. Kwestia nietykliwości pomieszczeń konsularnych – 560; c. Majątek, konta w banku i środki lokomocji – 563; d. Archiwa konsularne i korespondencja urzędowa – 563; e. Status rezydencji kierownika urzędu konsularnego i pozostałych członków urzędu konsularnego – 564	
21. Kwestia udzielania azylu w pomieszczeniach konsularnych	565
22. Zwolnienia urzędu konsularnego od podatków, opłat celnych i rewizji celnej oraz ułatwienia przy nabywaniu pomieszczeń urzędu konsularnego	567
23. Opłaty i inne należności konsularne oraz kwestia transferu nagromadzonych z tego tytułu kwot	568

24. Prawo urzędu konsularnego do używania flagi i godła państwowego	569
25. Sytuacja członków urzędu konsularnego, ochrona pomieszczeń i archiwów konsularnych oraz interesów państwa wysyłającego w okolicznościach wyjątkowych, a szczególnie zerwania stosunków konsularnych i konfliktu zbrojnego	569
26. Przywileje i immunitety honorowych urzędników konsularnych i członków ich rodzin oraz personelu honorowego urzędu konsularnego	571
Wybrana literatura	579
Skorowidz przedmiotowy	583